

БОНДАРЕНКО

Ольга Михайлівна

bondarenko_olga_@ukr.net

УДК 336.7:336.74 (045)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ,
АУДИТУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА
АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ НА
АВІАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХк.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

ВЕРЕСОЦЬКИЙ

Богдан Олегович

reloaded444@gmail.com

бакалавр, Національний
авіаційний університетORGANIZATION AND METHODS OF
ACCOUNTING, AUDIT OF CASH FUNDS
AND ANALYSIS OF CASH FLOWS AT
AVIATIONS ENTERPRISES**BONDARENKO Olha Mykhailivna** – PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University**VERESOTSKYI Bohdan Olehovich** – bachelor, National Aviation University

У статті розглянуто теоретико-методологічні та організаційні аспекти обліку, аудиту, аналізу грошових потоків, з'ясовано напрями їх покращення на авіа підприємствах. Уточнюється поняття грошових коштів відповідно до НП(С)БО1, з'ясовано специфіку діяльності авіа підприємств згідно з чинним Повітряним Кодексом України. Розглянуто джерела, які дозволяють коректно провести облік, аудит грошових коштів, аналіз грошових потоків авіа підприємств. Деталізовано рахунки обліку грошових коштів на авіа підприємствах, зокрема, 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти».

* * *

В статье рассмотрены теоретико-методологические и организационные аспекты учета, аудита, анализа денежных потоков, а так же направления их улучшения на авиапредприятиях. Уточняется понятие денежных средств в соответствии с НП(С)БУ1, выяснена специфика работы авиапредприятий согласно действующему Воздушному кодексу Украины. Рассмотрены источники, которые позволяют корректно провести учет, аудит денежных средств, анализ денежных потоков авиапредприятий. Детализованы счета учета денежных средств на авиапредприятиях, в том числе 30 «Деньги», 31 «Счета в банках», 33 «Прочие средства».

* * *

Introduction. Cash as a significant economic category is a function not only of value but also of means of circulation, means of accumulation. Depending on the specifics of the enterprise, accounting, audit and analysis of cash flows has its own specificity, in particular in aviation enterprises. The financial accounting at such enterprises provides registration and registration of business transactions, analytical and synthetic accounting, audit of data, as well as preparation of the required financial statements of the established sample. The works that would take into account the specifics of aviation activity in matters of organization of accounting, audit and analysis of cash flows not enough.

The purpose of the paper is research of theoretical, methodological and organizational aspects of accounting, audit and analysis of cash flows, finding out directions of their improvement in aviation enterprises.

Results. The article deals with the theoretical, methodological and organizational aspects of accounting, audit and analysis of cash flows, explains the ways of their improvement in aviation enterprises. The wording of the concept of cash (money) in accordance with (NAS) 1 and the specifics of the activity of aviation enterprises according to the current Air Code of Ukraine are clarified. The main sources of information that allow proper accounting, audit of funds and analysis of cash flows of aviation enterprises are considered. The main accounts and subaccounts of cash accounting at aviation enterprises were detailed, including 30 «Cash», 31 «Bank Accounts», 33 «Other Funds». The peculiarities of the audit of cash, the key issues of cash flow analysis to prevent their irrational use are considered.

Conclusion. Prospects for further research include the study of the monetary income of aviation enterprises and their accounting in terms of economic activities (open additional flights, joint operation of flights and / or other form of interaction of representatives of aviation business) and forms of ownership (public, private) in terms of technical and service infrastructure.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, облік грошових коштів, аудит грошових коштів, аналіз грошових потоків

Ключевые слова: денежные средства, денежные потоки, учет денежных средств, аудит денежных средств, анализ денежных потоков

Keywords: cash, cash flows, cash accounting, cash audit, cash flow analysis

ВСТУП

Грошові кошти як вагома економічна категорія є функцією не тільки міри вартості, але й засобу обігу, засобу нагромадження і засобу платежу та є вкрай необхідними в фінансово-економічних процесах будь-якого сучасного підприємства. Грошові кошти є абсолютно ліквідним активом, який здатен достатньо швидко трансформуватися в різні види товарно-мате-

ріальних цінностей, виконуючи своєчасно відповідні боргові зобов'язання.

Залежно від специфіки підприємства облік, аудит та аналіз грошових потоків має свою специфіку, зокрема, на авіаційних підприємствах. Фінансовий бухгалтерський облік на таких підприємствах забезпечує оформлення та реєстрацію господарських операцій, ведення аналітичного та синтетичного обліку, ауди-

торської звірки даних, а також складання необхідної фінансової звітності встановленого зразка. Аналіз грошових потоків ґрунтується на ретельному аналізі фінансової стійкості та дохідності авіаційного підприємства, адже ця галузь є високо ризикованою.

У різні часи значною кількістю зарубіжних та вітчизняних учених досліджувалися питання обліку, аудиту та аналізу грошових потоків підприємства. Серед них: Р.А. Адамас, Н.С. Акімова, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.С. Лисенко, В.С. Рудницький, Я.А. Гончарук, Л.П. Кулаковська, О.А. Петрик, Г.В. Савицька, В.В. Сопко, А.Д. Шеремет та ін. У той же час праць, в яких би враховувалася специфіка авіаційної діяльності у питаннях організації обліку, аудиту та аналізу грошових потоків, поки що обмаль.

МЕТОЮ роботи є дослідження теоретико-методологічних та організаційних аспектів обліку, аудиту та аналізу грошових потоків, з'ясування напрямків їх покращення на авіаційних підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, співставлення та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошовими коштами (грошима) вважається готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [4].

Під авіаційним підприємством необхідно розуміти юридичну особу незалежно від того, до якої організаційно-правової форми та форми власності вона відноситься, яка має серед основних своїх цілей здійснення за плату (грошову винагороду) повітряних перевезень пасажирів, багажу, вантажів, пошти і (або) виконання авіаційних робіт [5]. Фактично на авіаційних підприємствах фінансовий облік являє собою єдину комплексну систему ведення синтетичного та аналітичного обліку, заключною стадією якого є складання періодичної фінансової звітності, формулювання рекомендацій стосовно оптимізації поточного стану справ, стратегії розвитку та конкурентоспроможності.

Переходячи безпосередньо до питань обліку грошових коштів зазначимо, що узагальнена інформація про наявність і рух грошових коштів у касі авіаційного підприємства, як правило, відображається на рахунку 30 «Готівка». Даний рахунок має наступні субрахунки:

30.1 «Готівка в національній валюті»;

30.2 «Готівка в іноземній валюті».

Дебет рахунку 30 «Готівка» вказує на розмір надходжень грошових коштів до каси авіаційного підприємства, кредит – на виплату готівки з каси. У силу специфіки авіаційних підприємств, де працюють операційні каси (здійснюється продаж авіаквитків, сплачуються послуги зв'язку, надаються послуги з обміну валюти тощо) відкриваються додаткові субрахунки. Це такі як «Готівка в національній валюті в операційній касі» та «Готівка в іноземній валюті в операційній касі».

На авіаційних підприємствах для обліку операцій на поточному, валютному та інших рахунках в банку задіяний рахунок 31 «Рахунки в банках». Варто уточнити, що даний рахунок у принципі може бути відкрито кожним суб'єктом господарювання, який має

юридичне право здійснення розрахункових операцій у банку (банках) та володіє власним (самостійним) балансом.

Узагальнену інформацію про наявність і рух грошових коштів на авіаційних підприємствах, як правило, відображають на наступних субрахунках [3]:

– у національній валюті:

31.1 «Поточні рахунки в національній валюті»;

31.3 «Інші рахунки в банку в національній валюті»;

31.5 «Спеціальні рахунки в національній валюті»;

– в іноземній валюті:

31.2 «Поточні рахунки в іноземній валюті»;

31.4 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»;

31.6 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті».

Говорячи про субрахунок 31.5 «Спеціальні рахунки в національній валюті» зазначимо, що головна його мета – облік коштів на рахунок посередництвом системи електронного адміністрування ПДВ (податку на додану вартість). Авіаційне підприємство як платник податку може його відкрити в Державному Казначействі або на інших спеціальних рахунках, які відкриті у банку та/або казначейському органі згідно вимог діючого законодавства.

Стосовно субрахунку 31.6 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті», то його призначення – облік коштів в іноземній валюті, подальша доля яких це розподіл або додатковий попередній контроль, у тому числі сум коштів в іноземній валюті, які мають відійти до об'єкта зовнішнього продажу згідно чинного законодавства.

Ведення аналітичного обліку за рахунком 31 «Рахунки в банках» може здійснюватися за видами рахунків, які були відкриті у банках. За допомогою даного рахунку 31 надається можливість щоденного обчислення залишків грошових коштів на рахунках у банках, їх руху часі (певному періоді), виявлення накопичення грошових коштів, які перевищують мінімальний встановлений попередньо розмір потреб для розміщення у високоліквідних активах.

Облік даних за операціями на рахунках може здійснюватися на авіаційних підприємствах по-різному. Так, у разі журнально-ордерної форми обліку дані за операціями на рахунках у банку систематизуються у Журналі-ордері № 2 і дебетовій відомості до нього, у разі журнальної форми – у Журналі № 1 (за кредитом рахунку 31) і у Відомості № 1.2 (за дебетом рахунку 31). Якщо це електронні реєстри, то мова йде про автоматизовану форму ведення бухгалтерського обліку на авіаційному підприємстві.

Складання вказаних реєстрів може відбуватися за допомогою відповідних виписок банку і розрахункових документів, які додаються до них. Даною документацією підтверджується зарахування на рахунок підприємства або списання грошових коштів з рахунку (платіжні доручення, платіжні вимоги тощо).

До інших грошових коштів, які знаходяться на обліку в авіаційному підприємстві відносять грошові документи (як у національній, так і іноземній валюті), які перебувають в касі (проїзні документи, путівки тощо). Також сюди відносять і кошти в дорозі, мова йде про грошові суми, які внесені в каси (банків, поштових відділень) для їх зарахування у майбутньому на поточні або інші похідні рахунки підприємства.

Облік грошових коштів в дорозі та грошових документів на авіаційних підприємствах відображається на рахунку 33 «Інші кошти». Даний рахунок має такі субрахунки [3]:

33.1 «Грошові документи в національній валюті»;

33.2 «Грошові документи в іноземній валюті»;

33.3 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»;

33.4 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»;

33.5 «Електронні кошти, номіновані в національній валюті».

Дебет рахунку 33 «Інші кошти» відображає операції з надходження грошових документів, кредит – вказує на суми вибуття множини грошових документів або списання коштів у дорозі, коли вони були вже зараховані на відповідні рахунки.

Здійснення аналітичного обліку інших грошових коштів на авіаційних підприємствах відбувається за їх видами. Так, на субрахунку 33.1 «Грошові документи в національній валюті» вказується облік грошових документів за їх номінальною вартістю, адже вони зберігаються в касі підприємства. Це можуть бути векселі, облігації, грошові білети тощо. Субрахунки 33.3 та 33.4 вказують на «кошти в дорозі», зокрема таких, які ще не зараховані за призначенням. Підставою для відображення в обліку таких сум можуть бути різні квитанції банків, поштових відділень, копії супровідних відомостей про здавання виручки інкасаторам банку тощо. Окремою популярністю на сьогодні користуються електронні гроші. На субрахунку 33.5 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» відображаються, як правило, операції з електронними грошима. Відповідну участь в їх створенні беруть комерційні агенти відповідно до вимог Нацбанку України.

На сьогоднішній день окремою популярністю серед авіаційних підприємств користуються еквіваленти грошових коштів. У міру своєї специфіки на даних підприємствах вони являють собою короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які доволі вільно конвертуються у певні суми грошових коштів із помірною ризикованістю втрати вартості. Достатня кількість авіаційних підприємств мають змогу розмішувати тимчасово вільні кошти, отримуючи тим самим дохід за рахунок вигідного розміщення та захисту грошей від впливу інфляції.

Для обліку наявності та руху еквівалентів грошових коштів на авіаційних підприємствах використовується рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» субрахунок 35.1 «Еквіваленти грошових коштів». Дебет рахунку вказує на суми придбання грошових еквівалентів, кредит – зменшення їх вартості та вибуття.

Облік операцій за рахунком 35 відбувається у Журналі № 4 (розділ II) і Відомості 4.2 (аналогічні електронні регістри). Узагальнююча інформація щодо розмірів еквівалентів грошових коштів вказується у балансі у відповідній статті «Гроші та їх еквіваленти» разом з коштами в касі, на поточних та інших рахунках у банках.

Актуальність аудиту грошових коштів на авіаційних підприємствах полягає в перевірці обліку грошових коштів як необхідної умови для формування думки про достовірність бухгалтерської звітності в усіх

істотних моментах. Основні завдання аудиторської перевірки грошових коштів полягають в тому, щоб підтвердити їх стан збереження, правильність і законність використання, справжність і достовірність здійснення грошових операцій, відображених в бухгалтерському обліку, дотримання касової дисципліни, повноти оприбуткування, цільового використання і умов зберігання грошових коштів.

Серед джерел інформації, які дозволяють коректно здійснити аудит грошових коштів авіаційних підприємств доцільно назвати нормативні документи з обліку касових операцій; Наказ про облікову політику; первинні документи (КО-1, КО-2, КО-3, КО-4); розрахунок залишку ліміту готівки в касі; облікові бухгалтерські регістри з обліку коштів, розрахунків тощо; Головна книга; ряд фінансових звітностей (Ф. №1, Ф. №3, Ф. №5); відповіді на запити аудитора; аудиторський висновок, який був зроблений у результаті попередньої перевірки тощо.

Напередодні документальної перевірки грошових коштів оцінюється стан внутрішнього контролю та системи обліку банківських операцій, надалі з'ясовується, яким саме способом буде відбуватися перевірка: суцільним або вибіркоvim. Це можна зробити шляхом проведення усного або письмового тестування. Існує два види суцільного спостереження: перевірка частини документів за всі місяці періоду, що перевіряється і перевірка всіх документів даного виду за кілька місяців. Для контролю за відповідною процедурою здійснення касових операцій та відображення їх в обліку, використовується метод взаємного контролю.

Проведення аудиту грошових коштів на типовому авіаційному підприємстві здійснюється у кілька прийомів. Зокрема вивчається і аналізується [1]:

- облікова політика на предмет відповідності законодавству;
- специфіка бухгалтерського і податкового обліку на предмет відповідності обліковій політиці;
- перевіряється:
 - наявність договору матеріальної відповідальності з касиром;
 - дотримання ліміту залишку каси і касової дисципліни;
 - правильність документального оформлення надходження і витрати грошових коштів по касі;
 - повнота оприбуткування готівки на розрахунковий рахунок;
 - дотримання норм порядку розрахунків готівкою з юридичними і фізичними особами;
 - порядок видачі та своєчасність повернення підзвітних сум;
 - порядок проведення інвентаризації грошових коштів в касі;
 - правильність здійснення операцій по валютному рахунку;
 - тотожність показників в регістрах бухгалтерського обліку і даних бухгалтерської звітності.

Важливо відмітити, що за різного роду перевірок на авіаційних підприємствах можуть бути виявлені безліч порушень в обліку грошових коштів. Так, серед основних порушень варто назвати такі:

- документи з обліку грошових коштів на підприємстві оформлені з порушенням встановлених вимог

(відсутність підпису керівника, дати складання, підстави для виписки касового ордера);

- виплати підзвітним особам на підставі документів, які підтверджують витрати, без оформлення авансових звітів;

- недотримання встановленого ліміту розрахунків готівкою грошима між юридичними особами;

- арифметичні помилки у підрахунку оборотів і залишків в облікових регістрах у разі ручного ведення обліку;

- неповне оприбуткування виручки, яке пов'язане із тим, що касири залишають у касах організації великий розмір грошових коштів на «розмін»;

- відсутність платіжних документів, що підтверджують факт здійснення операцій, або їх оформлення неналежним чином;

- некоректна кореспонденція рахунків з обліку касових операцій.

Саме тому виконання зазначених процедур потребує, найперше, використання даних первинного обліку, відповідних касових документів, регістрів синтетичного і аналітичного обліку.

Для аудиту операцій на авіаційних підприємствах, здійснених у звітному періоді, необхідне ретельне вивчення виписок банку з доданими до них платіжними документами. Водночас банківські документи повинні вивчатися по суті, тобто аудиторам необхідно встановлювати обґрунтованість всіх перерахунків з розрахункового рахунку, вивчати повноту і своєчасність оприбуткування оплачених товарно-матеріальних цінностей, достовірність документів на отримання позик або надання позик, правильність і законність операцій з акредитивами, векселями тощо.

Ретельної уваги потребують виявлення випадків здійснення незаконних банківських операцій, тобто операцій, здійснених без договорів між авіаційними підприємствами або за безтоварними рахунками. Аудитору під час перевірки розрахункового рахунку варто здійснювати перевірку операцій зі списання грошових коштів з розрахункового рахунку для зарахування у касу. Дана процедура потребує наявності прибуткового касового ордера і банківського ордера на дату здійснення операції. Варто зазначити, що суми повинні бути тотожними, а документи оформлені відповідно до діючого законодавства.

Тож аудит касових операцій є важливою частиною аудиторської перевірки на авіаційних підприємствах. Процедури перевірки грошових коштів достатньо прості, однак основна складність проведення такого аудиту полягає у самому характері касових операцій того чи іншого суб'єкта.

Інформація про грошові потоки (надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів) суб'єктів господарювання є базою для оцінки спроможності підприємства генерувати та ефективно використовувати грошові кошти та їхні еквіваленти у розрізі операційної, інвестиційної та фінансової видів діяльності.

Серед головних задач аналізу грошових потоків на авіаційних підприємствах варто віднести наступні [2]:

- оцінка оптимальності грошових потоків за видами економічної діяльності;

- оцінка складу, структури, напрямків руху грошових потоків;

- оцінка динаміки потоків грошових засобів;

- виявлення та вимір впливу різних факторів на формування грошових потоків;

- виявлення і оцінка резервів поліпшення використання грошових засобів;

- розробка пропозицій щодо оптимального використання грошових засобів.

Доцільно зауважити, що у світовій практиці обліку особливої уваги приділяється вивченню і прогнозу руху грошових коштів, адже відбувається це через нерівномірність надходжень і виплат або через непередбачені обставини. Саме тому готівку не обхідно планувати і аналізувати її рух. Розподіл грошових потоків на операційну, інвестиційну та фінансову складову обумовлені виключно потребами фінансового менеджменту того чи іншого авіаційного підприємства.

Аналіз грошових потоків надає можливість будь-якому авіаційному підприємству зробити відповідні висновки:

- в якому обсязі, і з яких джерел отримані грошові засоби, і які головні напрямки підприємства стосовно їх витрачання;

- який вид діяльності підприємства викликав найбільше надходження грошових засобів і для якого виду діяльності найбільшою (найменшою) мірою витрачалися ці кошти;

- чи можливо в результаті поточної діяльності забезпечити зобов'язання підприємства надходженням грошових засобів;

- чи здатне підприємство розплатитися за власним поточним зобов'язанням;

- чи може дозволити підприємству отриманий прибуток здійснювати поточну діяльність;

- за рахунок яких видів грошових засобів підприємство здійснює інвестиційну діяльність;

- які провідні чинники визначають відміну прибутку від суми притоку грошових засобів за період.

Тут варто враховувати, що саме наявність або відсутність грошей в авіаційних підприємств визначає можливості та напрямки їх подальшого розвитку. Адже відомо, що перевищення грошових надходжень над платежами забезпечує можливість подальшого вкладення з метою отримання додаткових прибутків. Сучасне авіаційне підприємство працює у форматі необмежених можливостей та диверсифікації свого продуктового портфеля послуг. Для збільшення ефективності використання грошових коштів необхідно формування інвестиційного портфеля.

ВИСНОВКИ

Ведення обліку грошових коштів на авіаційних підприємствах здійснюється за допомогою відповідних рахунків і субрахунків: 30 «Готівка»: 30.1 «Готівка в національній валюті»; 30.2 «Готівка в іноземній валюті»; 31 «Рахунки в банках»: 31.1 «Поточні рахунки в національній валюті»; 31.2 «Поточні рахунки в іноземній валюті»; 31.3 «Інші рахунки в банках в національній валюті»; 31.4 «Інші рахунки в банках в іноземній валюті»; 33 «Інші кошти»: 33.1 «Грошові документи в національній валюті»; 33.2 «Грошові документи в іноземній валюті»; 33.3 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»; 33.4 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті»; 33.5 «Електронні кошти,

номіновані в національній валюті».

Під час аудиту грошових коштів на авіаційних підприємствах вирішується ряд важливих завдань, зокрема, у частині формування неупередженої думки стосовно достовірності бухгалтерської звітності в усіх істотних моментах, а також справжності і достовірності здійснення грошових операцій.

Аналіз грошових потоків надає можливість будь-якому авіаційному підприємству оцінити оптимальність власних грошових потоків, їх складу та структури, динаміки, резервів оптимального та ефективного використання. На підставі фактологічних даних аналіз формулюються перспективи розвитку, стратегії досягнення конкурентних переваг, отримання надприбутків.

Перспективами подальших досліджень вбачається вивчення грошових надходжень авіаційних підприємств та їх обліку у розрізі видів економічної діяльності (відкриті додаткових рейсів, спільна експлуатація рейсів та / або інші форми взаємодії представників авіаційного бізнесу) та форм власності (державне, приватне) з огляду на технічну і обслуговуючу інфраструктуру.

Список використаних джерел

1. Василюк М.М. Концептуальні основи якості аудиту. Івано-Франківськ: Кушнір Г.М., 2019. 587 с.

2. Ковальчук Н.О., Гаватюк Л.С., Єрміїчук Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2019. 336 с.

3. Фінансовий облік: підруч. / Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.В. Гудзь та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451 с.

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства Фінансів України від 07.02.2013 № 73. Офіційний вісник України № 19, ст. 97, ст. 665, код акта 66132/2013.

5. Повітряний Кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 48-49. ст. 536.

References

1. Vasyliuk M.M. Conceptual bases of audit quality. Ivano-Frankivsk: Kushnir H.M., 2019. 587 p. [in Ukrainian].

2. Kovalchuk N.O., Havatiuk L.S., Yermiichuk N.I. Financial analysis. Chernivtsi: Ruta, 2019. 336 p. [in Ukrainian].

3. Financial accounting / Ya.D. Krupka, Z.V. Zadorozhnyi, N.V. Hudz et.al. Ternopil: TNEU, 2017. 451 p. [in Ukrainian].

4. On approval of the National Regulation (Standard) of Accounting 1 "General Requirements for Financial Reporting": Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 07.02.2013 № 73. Official Bulletin of Ukraine № 19, Art. 97, Art. 665, act code 66132/2013. [in Ukrainian].

5. Air Code of Ukraine dated May 19, 2011 № 3393-VI. The Verkhovna Rada of Ukraine (BBR). 2011. № 48-49. Art. 536 [in Ukrainian]